

kako je unatoč postojanju muške prostitucije povijest toga zanata nadasve ženska povijest jer uključuje etnografske, povijesne, filozofske, medicinske, religijske i sociološke elemente, a puno govori o razvitku, općim društvenim stavovima te odnosu prema ženama uopće, i to različitih društava i kultura.

Posljednje je poglavlje, „Eros, pornos, tanatos“ (347-375), autor rezervirao za obrađivanje problematike spolne higijene i erotske estetike, pornosa spolnoga nasilja te ljubavi i smrti. Problem spolne higijene zasebna je priča koja prati širenje znanja o spolnosti. Oko spolne su se higijene tijekom stoljeća razvile predrasude i tabui kod svih europskih naroda bez razlike. Neke su se predrasude prenosile među narodima, poput mita o nepranju za vrijeme menstruacije ili kupanju odmah nakon odnosa, dok su neke, poput posebne prehrane u „onim danima u mjesecu“, više ili manje autohtone. Tek tijekom druge polovice 19. stoljeća jačala je svijest o osobnoj higijeni, a posebno se teško probijala svijest o spolnoj higijeni, prije i poslije odnosa.

Slijede „Pogovor“ (377-378), popis izvora i bibliografije (379-404) te bilješka o autoru (405).

Knjiga *Istra 'spod ponjave. Povijesni erotikon istarski: od kraja 19. do početka 21. stoljeća* vrijedan je prinos hrvatskoj historiografiji jer predstavlja pionirsko djelo koje istražuje nepravedno zapostavljenu povijesnu tematiku čiji povijesni razvoj pokazuje i segmente razvoja političkoga, socijalnoga, društvenoga, gospodarskoga, religijskoga i kulturnoga okvira kojima neosporno pripada. Osim toga, ova knjiga predstavlja polazište za daljnja istraživanja i analize budućih istraživača različitih znanstvenih disciplina.

Igor Jovanović

Eduard Hemar, *Istarski sportski biografski leksikon*, Pula: Sportska zajednica Istarske županije, 2016., 376 str.

Istarski sportski biografski leksikon idejno je začeo 2010., a neposredan je povod za njegovo objavljivanje 2016. bilo obilježavanje 20. godišnjice Sportske zajednice Istarske županije (do kraja 2015. zvala se Savez sportova Istarske županije, SSIŽ), osnovane 1996. u Puli. Još su dva značajna jubileja vezana za istarski sport obilježena 2016. Prvi je 140. godišnjica osnutka Istarskoga planinarskog društva (*Società alpina dell'Istria*) 1876. u Pazinu, prema današ-

njim spoznajama prvoga sportskog društva pokrenutoga na prostoru današnje Istarske županije. Drugi je jubilej 130. godišnjica osnivanja Nautičkoga društva Pietas Julia (*Società nautica Pietas Julia*) u Puli, čime su 1886. postavljeni temelji organiziranom jedrenju i veslanju.

Robert Matteoni, istaknuti istarski sportski novinar, autor je predgovora „Popis sporta, ljudi i Istre“ (5-6), gdje se poziva na *Istarsku enciklopediju* koja je objavljena 2005. i u kojoj je i sam sudjelovao pisanjem natuknica o najznačajnijim istarskim sportskim pojmovima, imenima i događajima.

U „Uvodnoj riječi autora“ (7-9) Eduard Hemar smatra da je koncepcija sportskoga biografskog leksikona na županijskoj razini najbolji način da se predstavi što veći broj zaslužnih osoba iz sadašnjosti i prošlosti istarskoga sporta. U leksikonu većega opsega, koji bi obuhvatio cijelu Hrvatsku, to zbog brojnosti biografija i kriterija uspješnosti ne bi bilo moguće. U leksikonu su zastupljeni pojedinci iz više od trideset sportova, a najveći broj iz rukometa, boćanja, boksa, atletike, biciklizma, veslanja, nogometa, odbojke, jedrenja, košarke, sportskoga ribolova na moru, *kickboxinga* te paraolimpijskih sportova. Predstavljani su i najznačajniji kineziolozi, sportski pedagozi, sportski novinari i sportski liječnici te svestrani sportski djelatnici.

Nakon „Uvodne riječi“ slijedi popis suradnika (10) i kratica (11-12). Abecedni popis sportaša i sportskih djelatnika počinje natuknicom „ABBA Silvano“ (13), a završava sa „ŽUŽIĆ Orieta“ (374). Na kraju je autorov životopis („O autoru“, 375-376).

Prema utvrđenim kriterijima u leksikon su uvršteni članovi klubova iz Istarske županije koji su postigli značajne rezultate na međunarodnim i domaćim natjecanjima kao sportaši i/li treneri te kao sportski djelatnici s dugogodišnjim stažem i zaslugama za razvoj istarskoga sporta. Uvršteni su i pojedinci koji su samo rođeni ili su odrasli u Istri, a poslije su u drugim sredinama ostvarili značajne sportske karijere. Predstavljani su i oni sportaši i treneri koji su iz drugih sredina došli u Istru, ako su u razdoblju od četiri godine postigli zapažene rezultate. Nabrojani su svi sportaši koji su sudjelovali na Olimpijskim igrama kao članovi klubova iz Istre ili su to ostvarili u drugim klubovima, a potekli su iz istarskoga sporta. U leksikonu se nalaze biografije svih dobitnika Nagrade za životno djelo SSIŽ-a, gotovo svih dobitnika republičkih i državnih nagrada za djelovanje u sportu na istarskom području te sportaši godine po izborima SSIŽ-a i *Glasa Istre*. Ukupno je predstavljeno 412 biografija, od toga 327 muškaraca i 85 žena. Leksikon

je bogato ilustriran fotografijama gotovo svih predstavljenih pojedinaca, a samo za dvadesetak biografija nisu pronađene odgovarajuće fotografije.

Biografije su pisane prema leksikografskim standardima, a kroz prezimena pojedinih sportaša zorno možemo pratiti političku povijest Istre: u nekim su biografijama navedena dva prezimena – izvorno i ono koje su imali za vrijeme sportske karijere, ovisno o državi u kojoj su pojedinci živjeli.

Istarskom sportskom biografskom leksikonu prethodilo je nekoliko opsežnih izdavačkih poduhvata u kojima su popisivani sportaši koji su vezani za istarski sport. Uz *Istarsku enciklopediju* (ur. Miroslav Bertoša i Robert Matijašić, Zagreb 2005.), autor se koristio i vrijednim djelom Alberta Zanettija Lorenzettija *Olympia Giuliano-Dalmata. La nascita dell'educazine fisica degli sport e dell'atletica leggera. La storia delle discipline olimpiche ed i campioni d'Istria, Fiume e Dalmazia nel movimento sportivo italiano* (Rovigno – Trieste 2002.), u kojem je opisan nastanak i razvoj sporta u Julijskoj krajini i Dalmaciji. Sedamdesetih je godina 20. stoljeća u izdanju Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda iz tiska izišla i *Enciklopedija fizičke kulture* (sv. 1, A-O, Zagreb 1975., i sv. 2, P-Ž, dodatak i rezultati, Zagreb 1977.). U tim se izdanjima spominju i Istrani koji nisu spomenuti u leksikonu (npr. Mihajlo Iveša ili Momčilo Tapavica, sudionik prvih Olimpijskih igara 1896. i osvajač trećega mjesta i brončane medalje u tenisu koji je – podrijetlom iz Vojvodine – živio u Poreču od 1948. i radio na zaštiti spomenika, a umro je u Puli 1949.).

U leksikonu se ne spominju sudionici prvoga organiziranoga alpinističkog pohoda u Istri 1838., dvadesetak godina prije nego što je uopće organizirano prvo planinarsko društvo na svijetu (London 1857.). Radilo se o pohodu na Učku, a zanimljivo je da je među sudionicima bio i tadašnji pukovnik Josip Jelačić, budući hrvatski ban. Također u leksikonu nema Édouarda-Alfreda Martela, jednoga od osnivača speleologije, i Wilhelma Puticka, koji su istraživali Pazinsku jamu. Nema ni Drage Opašića Bililyja, jednoga od utemeljitelja istarske speleologije i svestranoga sportaša. Konjička Trka na prstenac održava se od 1976. svake godine u Barbanu, a ima tradiciju od 1696. Uz Trku na prstenac održava se i Trka za viticu. U leksikonu nema ni jednoga slavodobitnika utrke; spomenimo samo da je Vazmoslav Vale četiri puta bio slavodobitnik, a Miro Grgorović četiri puta pobjednik Trke za viticu. Giancarlo Mangini, rođen 1931. u Puli, bio je jedan od osnivača bejzbola u Italiji. Bridž se u Puli organizirano igra od ranih šezdesetih godina 20. stoljeća, a najveće zasluge za organizaciju igranja i

formiranje kluba pripadaju Jurici Tomljenoviću, vrsnom bridžistu koji je u to vrijeme boravio i radio u Puli. Tomljenović je i jedan od pionira bridža u Hrvatskoj. Moris Civitico je u brzinskom koturaljkanju bio prvak Hrvatske početkom 1990-ih, reprezentativac te izbornik nacionalne reprezentacije. Zoran Peruško jedini je istarski trener s naslovom državnoga prvaka u futsalu (MNK Potpićan 98 u sezoni 2008./2009.), također i malonogometni reprezentativci Goran Eklić i Patrik Drndić. Nogotenis je vrlo popularan sport nastao spajanjem nogometa i tenisa; svjetska se prvenstva održavaju od 1994., a Marko Rusac i Nenad Cvitan su osvajači brončanoga odličja na svjetskom prvenstvu 2012. Rudolf Oliva, majstor karatea i *kickboxinga* (crni pojas 4. dan), bio je izbornik seniorske *kickboxing* reprezentacije 2010. Zdravko Dukić iz Štinjana osvojio je Hrvatsku MMA ligu 2013. Puljanka Loredana Bužleta bila je prvakinja i viceprvakinja Europe u pikadu 1996. Mladen Pucarić je među prvima u Istri pokrenuo organiziranje osoba s invaliditetom u društva, aktivno se bavio sportom i jedini u Hrvatskoj vozio deset berlinskih i tridesetak svjetskih maratona. Nisu spomenuti predstavnici ciklokrosa, zrakoplovnoga sporta, sportskoga padobranstva, golfa, sportskoga modelarstva itd.

Kako mi nije namjera stvarati novi leksikon, ovo su samo prijedlozi koji bi možda mogli pronaći svoje mjesto u budućim bogatijim i preciznijim izdanjima ovoga pionirskog izdanja u hrvatskim okvirima.

Igor Jovanović

**Abdon Pamich, *Memorie di un marciatore*, a cura di Roberto Covaz,
Pordenone: Edizioni Biblioteca dell'Immagine, 2016., 191 str.**

Knjiga *Memorie di un marciatore* bavi se povijesnom i osobnom pričom jednoga od najvećih talijanskih atletičara i sportaša uopće, odnosno životnim putem Abdona Pamicha. Podrijetlom iz Rijeke, gdje je rođen 1933., Pamich se proslavio u svijetu sporta zahvaljujući svojih vrhunskim rezultatima u disciplini sportskoga hodanja, u kojoj je – između ostaloga – osvojio olimpijsko zlato u utrci na 50 km na igrama u Tokiju 1964., broncu na igrama u Rimu 1960., dva europska prvenstva (1962. i 1966.) te čak 40 talijanskih naslova državnoga prvaka u utrkama na 10 km (trinaest naslova), 20 km (tri-